

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА. МОРФОЛОГІЯ (Ч II)»
(обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Українська мова та література»

Спеціальність 014 Середня освіта (українська мова та література)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет філологічний

Мова навчання українська

Розробник: Руснак Наталія Олександрівна – доктор філологічних наук,
професор кафедри сучасної української мови

Профайл викладача:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=Pw8PiOgAAAAJ&hl=uk>

Контактний тел. 095-67-37-929

E-mail: n.rusnak@chnu.edu.ua

Сторінка курсу в Moodle: <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2556>

Консультації Очні консультації: середа з 13.00 до 14.00
Онлайн-консультації за попередньою домовленістю:
четвер 15.30 до 16.30

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни).

Курс «Морфологія ч. II» є одним з основних у структурі професійної підготовки майбутнього фахівця, оскільки, відображаючи когнітивний характер граматики, сприяє формуванню мовленнєвої компетентності студентів.

2. Мета навчальної дисципліни – усвідомити самотність української граматики, системний характер української морфології, з'ясувати специфіку дієслова, прислівника та службових слів в українській мові; ознайомити студентів із дієслівними формами, прислівником, службовими частинами мови та вигук, що виформовують граматичну систему української мови і забезпечують її функціонування як основного засобу формування думки, основу мисленнєвої діяльності людей; репрезентувати дискусійні та проблемні питання зазначених частин мови; увиразнити ключові питання аналізу дієслівних форм, прислівника, службових частин мови та вигука, підкреслити відмінності у трактуванні зазначених морфологічних класів у закладах ЗВО та у шкільному курсі української мови.

Дисципліна «Сучасна українська мова (морфологія, ч. II)» належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін підготовки бакалавра спеціальності «Середня освіта (українська мова та література)». Вона забезпечує формування у здобувачів вищої освіти професійно-орієнтованої компетентності, передбачає оволодіння знаннями, уміннями і навичками морфологічного аналізу дієслівних форм, прислівника, службових частин мови та вигука, визначенню їхнього функційного потенціалу в текстах.

Граматична природа дієслівних форм становить основу когнітивної діяльності мовців, прислівникова система української мови дає імпульс до дослідницької роботи студентів, статус службових частин мови сприяє навичкам аналітичного мислення здобувачів вищої освіти, вигук як частина мови, що не належить ні до самотійних, ні до службових частин мови, відтворює психофізичні особливості нації, отже, може бути предметом аналізу психолінгвістики.

3. Пререквізити. Сучасна українська мова. Лексикологія. Фонетика. Морфеміка і словотвір. Морфологія ч. I.

4. Результати навчання

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати загальні й спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі середньої освіти, пов'язані з методикою викладання української мови та літератури в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає впровадження інновацій.

Загальні компетентності

ЗК 1. Уміння вільно і грамотно здійснювати усну й письмову комунікацію українською мовою.

ЗК 4. Здатність до критичного та абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність розвивати творче мислення, потребу в постійному інтелектуальному самовдосконаленні, зокрема до вибудовування та втілення власної стратегії навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта),

коригування власної професійної діяльності в контексті основних професійних вимог до вчителя.

ЗК 12. Здатність до пошуку, систематизації та узагальнення інформації з різних джерел.

Фахові компетентності

ФК 1. Вміння реалізовувати знання з основних понять і концепцій сучасної мовознавчої й літературознавчої науки, вільно оперувати мовознавчим та літературознавчим матеріалом; критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки, виокремлювати й кваліфікувати наукові проблеми в цій галузі.

ФК 2. Вміння брати участь у різних формах наукової комунікації, вести діалог та підтримувати дискусію з фахових питань.

ФК 8. Здатність вільно орієнтуватися в мовознавчих / літературознавчих напрямках і школах, виявляти їхню специфіку та здійснювати науковий аналіз філологічного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

ФК 11. Знання теорій української фонетики, фонології, морфології, лексикології, фразеології, лексикографії, синтаксису; вміння інтерпретувати та обґрунтувати думки різних дослідників з відповідної проблеми.

ФК 13. Здатність підпорядковувати стиль свого мовлення до відповідних комунікативних умов, дотримуватись вимог літературної мови та доречно застосовувати її засоби виразності.

Програмні результати навчання

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Вільно володіти українською мовою, вміти послуговуватись нею у професійному спілкуванні.

ПРН 9. Аналізувати, систематизувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

ПРН 17. Аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПРН 15. Застосовувати комплекс здобутих філологічних знань для розв'язання професійних завдань.

ПРН 19. Здійснювати лінгвістичний аналіз текстів різноманітних стилів та жанрів, володіти основними поняттями, концепціями і фактами сучасного мовознавства, вільно оперувати мовознавчим матеріалом та термінологією.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- визначення дієслова, прислівника, службових частин мови;
- граматичні категорії дієслова;
- граматичні форми дієслова;
- класифікації прислівника;
- специфічні риси службових частин мови;

розуміти:

- системний характер граматики;
- когнітивний характер морфології;
- дискусійний статус службових частин мови;
- принцип морфологічного аналізу;
- ознаки нефінитних форм дієслова;
- особливості граматичних категорій дієслова;
- специфіку викладу морфологічної інформації у шкільному курсі української мови;

уміти:

- здійснювати морфологічний аналіз усіх дієслівних форм;
- робити морфологічний аналіз прислівника;
- розбирати службові частини мови;
- порівнювати фінитні та нефінитні форми дієслова;
- аналізувати дієслова, прислівники та службові частини в структурі тексту.

3. Опис навчальної дисципліни

3.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекцій	практичні	Семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	3	1	5	150	30	30			82	8	екзамен
Заочна	3	1	5	150	8	8			132		екзамен

3.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 1. Дієслівні категорії та дієслівні форми												
Тема 1. Дієслово як центральна частина мови		2	2		1	5		2	2				10
Тема 2. Категорія виду дієслова		2	2		1	5							10

Тема 3. Категорія перехідності- неперехідності дієслова					1	5						10
Тема 4. Категорія стану дієслова		2	2		1	5						10
Тема 5. Категорія способу дієслова		2	2		1	5		2	2			10
Тема 6. Категорія часу дієслова		2	2			5						10
Тема 7. Категорія особи дієслова		2	2			5						10
Тема 8. Парадигматика способового дієслова		2	2			5						10
Тема 9. Нефінітні форми дієслова		2	2			5						10
Усього		18	18		5	45		4	4			90
Теми лекційних занять	Змістовий модуль 2. Прислівник та службові частини мови											
Тема 10. Прислівник – службова частина мови		2	2		1	7		2	2			10
Тема 11. Класифікації прислівника		2	2			7						10
Тема 12. Службові частини мови. Прийменник		2	2		1	7		2	2			10
Тема 13. Сполучник – службова частина мови		2	2			7						5

Тема 14. Частка – службова частина мови		2	2		1	6						5
Тема 15. Особливий статус вигука в українській мові		2	2		3	6						2
Разом за ЗМ 2		12	12		8	37		4	4			42
Усього годин		30	30			82		8	8			132

3.3. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Дієслово – центральна частина мови 2 год.
2	Категорія виду дієслова 2 год.
3	Категорія перехідності-неперехідності дієслова 2 год.
4	Категорія стану дієслова 2 год.
5	Категорія способу дієслова 2 год.
6	Категорія часу дієслова 2 год.
7	Категорія особи дієслова 2 год.
8	Парадигматика способового дієслова 2 год.
9	Нефінітні форми дієслова 2 год.
10	Прислівник самостійна частина мови 2 год.
11	Класифікації прислівника 2 год.
12	Прийменник – службова частина мови 2 год.
13	Сполучник – службова частина мови 2 год.
14	Частка – службова частина мови 2 год.
15	Особливий статус вигука в українській мові 2 год.

3.4. Тематика індивідуальних завдань

№	Назва теми
1	Загальнодієслівні категорії дієслова
2	Часткові дієслівні категорії
3	Порівняльна характеристика фінітних та нефінітних форм
4	Безособові форми на –но, -то – специфічна риса української морфології
5	Порівняльна характеристика службових частин мови
6	Порівняльна характеристика прийменника і сполучника
7	Вигук як вияв ментальності нації
8	Морфолого-синтаксичний спосіб словотвору

3.5. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Когнітивний характер морфології 10 / 10
2	Вивчення дієслова в шкільному курсі української мови 10 / 10
3	Інфінітив як нефінитна форма дієслова 10 / 10
4	Взаємозв'язок дієслівних категорій 10 / 10
5	Дискусійні питання української морфології 10 / 10
6	Дискусійність статусу станівника та модальника в українському мовознавстві 5 / 10
7	Засоби модальності в українській мові 5 / 10
8	Засоби вираження присудка в односкладному безособовому реченні 5/10
9	Синтаксична функція прислівника в українській мові Вивчення прислівника в шкільному курсі української мови 5 / 15
10	Препозиціоналізація як різновид морфолого-синтаксичного способу (засіб економії мовних засобів) 5 / 15
11	Ад'ективація з погляду історії мови 5 / 12
12	Несталий характер частин мови 2 / 10

Разом 82 /132

4. Система контролю та оцінювання:

Види та форми контролю

Система контролю та оцінювання

- контрольні роботи;
- тести;
- реферати;
- есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на занятті;
- законспектовані наукові праці;
- термінологічний словничок.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)														Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1									Змістовий модуль № 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	40	100
3	3	3	3	3	3	3	4	4	6	6	6	6	6		

6. Рекомендована література

6.1. Базова (основна)

1. Бабій І. М., Вільчинська Т. П. Службові слова в сучасній українській мові. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2004. 96 с.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
3. Глазова О., Кузнецов Ю. Рідна мова. Підручник для 7 класу. Київ : Зодіак-ЕКО, 2008. 288 с.
4. Горпинич В. О. Українська морфологія. Дніпропетровськ, 2002. 336 с.
5. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна: Близько 140 000 слів / відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.
6. Джочка І. Ф. Сучасна українська літературна мова. Практична морфологія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2012. 588 с.
7. Єрмоленко С. Я., Сичова В. Т. Рідна мова. Підручник для 7 класу. Київ : Грамота, 2007. 296 с.
8. Загнітко А. П., Данилюк І. Г., Ситар Г. В., Щукіна І. А. Словник українських прийменників. Сучасна українська мова. Донецьк : ТОВ ВКФ „БАО”, 2007. 416 с.
9. Загнітко А. П. Теоретична граматики української. Морфологія. Донецьк : ДонНУ, 1996. 435 с.
10. Історія української мови. Морфологія. Київ : Наукова думка, 1976. 539 с.
11. Караванський С. Секрети української мови. 2-е розширене вид. Львів, 2009. 344 с.
12. Кучеренко І. Актуальні проблеми граматики. Львів : світ, 2003. 228 с.
13. Сучасна українська літературна мова / за ред. А. П. Грищенка. Київ : Вища школа, 1997. 493 с.
14. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за ред. М. Я. Плющ. К., 1994.
15. Сучасна українська літературна мова. Морфологія / за ред. акад. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1969. 584 с.
16. Сучасна українська мова / за ред. О. Д. Пономарева. Київ : Либідь, 1991. С. 164–306.

6.2. Допоміжна література

1. Биконь Т. Вивчення розділу „Морфологія” на уроках української мови в системі компетентнісної освіти . *Українська мова і література в школі*. 2013. №6. С. 45–49.
2. Білокінь Н. Вивчення розділу „Морфологія” на уроках української мови (7 клас) в умовах компетентнісної мовної освіти. *УМЛШ*. 2013. №6. С. 50–53.
3. Голуб Н. Ситуаційний метод на уроках української мови в школі. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 7. С. 18–24.
4. Єрмоленко С., Сичова В. Рідна мова : Підручник для 6-го кл. Київ : Грамота, 2006. 296 с.
5. Компетентнісний підхід до навчання української мови в основній школі (матеріали

круглого столу). *Українська мова і література в школі*. 2012. № 4 С. 51–65.

6. Кучеренко І. Зміст уроку української мови в аспекті комунікативного спрямованої освіти. *Українська мова і література в школі*. 2013. №7. С. 7–13.

7. Лещенко Г. П. Комунікативні завдання у системі вивчення морфології у 6-7 класах загальноосвітніх шкіл. *Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії*. 2010. Вип. 18. С. 243–248.

8. Мельничайко В. Я., Мельничайко О. І. Українська мова. Дидактичні матеріали з української мови для 6 класу. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 112 с.

9. Омельчук С. А., Ляшкевич А. І. Усі уроки української мови в 6, 7 класах. Харків : Основа, 2006, 2007.

10. Омельчук С. Формування граматичних понять з морфології української мови в учнів основної школи. *Проблеми граматики і лексикології української мови. Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. Серія 10. 2012. Вип. 9. С. 217–220.

11. Пентиліук М. І. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної. *Українська мова і література в школі*. 1999. № 3. С. 8–10.

12. Плющ М. Я. Вивчення морфології в 5–6 класах: Посібник для вчителя. К., 1988.

13. Рідна мова : Підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / за заг. ред. М. І. Пентиліук. К. : Освіта, 2006. 272 с.

14. Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 1. С. 32–54.

15. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, норма, віднова: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010.

16. Шевцова Л. С. Методика застосування мовленєвих ситуативних завдань : Методичний посібник. Житомир, 2004. 94 с.

17. Шелехова Г. Зміст і структура оновленої програми з української мови для основної школи крізь призму сучасних підходів. *Українська мова і література в школі*. 2013. № 2. С. 60–64.

Словники

1. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985.

2. Городенська К. Граматичний словник української мови. Сполучник. Київ , Херсон : Вид-во ХДУ. 2007. 340 с.

3. Горпинич В. О. Морфологія української мови. Київ : Академія. 2004.

4. Єрмоленко С. Я., Бик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ : Либідь, 2001.

5. Кротевич Є., Родзевич Н. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вид-во АНУРСР, 1957.

6. Словник лінгвістичних термінів / укл. В. В. Левицький, М. Л. Іваницька, Р. В. Іваницький. Чернівці: ЧВУ, 1996.

7. Українська мова. Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. 2-е вид. випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 824 с.

8. Ципердюк О. Д. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Термінологічний словник. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 84 с.

7. Інформаційні ресурси

1. https://shron1.chtyvo.org.ua/Horpynych_Volodymyr/Morfolohiia_ukrainskoi_movy.pdf
Горпинич В.О. Морфологія української мови

2. <https://eschool.dn.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=203241> Українська морфологія як розділ мовознавства про частини мови.. Теоретичний матеріал.

3. https://typologia.at.ua/index/dieslivni_gramaticzni_kategoriji_v_doslidzhennjakh_i_r_vikhov_ancja/0-129 Гандзюк О. Дієслівні граматичні категорії в дослідженнях І.Р.Вихованця
4. <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/55071/1-Litvak.pdf?sequence=1> Литвак С. Я. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАТУСУ ДЕЯКИХ КАТЕГОРІЙ АНГЛІЙСЬКОГО ДІЄСЛОВА
5. <http://sn-philol.cfuv.ru/wp-content/uploads/2017/01/0631.pdf> Дієслівні граматичні категорії в концепції О. Н. Синявського Арцешашева О.В.
6. https://webpen.com.ua/pages/Morphology_and_spelling/participle_grammatically_characteristic.html Дієприкметник як форма дієслова
7. <https://sites.google.com/site/prislivnik/1> Розряди прислівників за значенням і роллю в слові
8. <https://uk.unionpedia.org/i/> Станівник
9. <https://studfile.net/preview/2277745/> Поняття про категорію стану
10. <https://sites.google.com/site/ukrmova05042012/sluzbovi-castini-movi> Службові частини мови.
11. https://studopedia.ru/16_46847_perehid-u-priymenniki-sliv-inshih-chastin-movi.html перехід у прислівники інших частин мови
12. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/philology/article/view/8907/0> Н.Глібчук. Препозиціоналізація у площині міжмовної омонімії
13. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6951/1/Vysotsky.pdf> Висоцький А.В. ОБСТАВИНИ ТА ОЗНАЧАЛЬНІ ПРИСЛІВНИКИ У ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СФЕРАХ НЕЧАСТИНОМОВНИХ КЛАСІВ ОДИНИЦЬ.
14. <http://old.burago.com.ua/ru/novosti/novosti-izdatelstva/1275-dinamichni-protsesi-u-prijmennikovij-sistemi-ukrajinskoji-literaturnoji-movi> Динамічні процеси у прийменниковій системі української літературної мови.